



## Roszczenia regresowe osoby trzeciej wobec dłużników solidarnych w sytuacji spełnienia przez tę osobę świadczenia albo skutecznego przeprowadzenia postępowania egzekucyjnego wobec tej osoby na podstawie orzeczenia stwierdzającego bezskuteczność czynności prawnej

Łukasz Kamiński | Uniwersytet Gdański  
<https://orcid.org/0000-0003-4986-1840>

Karolina Sawicka | Uniwersytet Gdański  
<https://orcid.org/0000-0003-3017-7184>

### Streszczenie

**Słowa kluczowe:**  
Actio Pauliana,  
roszczenia  
regresowe, dłużnik,  
ochrona wierzyciela,  
niewypłacalność,  
postępowanie  
egzekucyjne

Artykuł został poświęcony problematyce prawnych konsekwencji instytucji skargi pauliańskiej w odniesieniu do mechanizmu ochrony wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika. Omówione zostaną podstawy powstania solidarności dłużników, zasady ponoszenia przez nich odpowiedzialności, oraz roszczenia wobec współdłużników solidarnych w sytuacji niewypłacalności jednego z nich. Przedstawione zostaną również skutki *Actio Pauliana* w nawiązaniu do procedury uzyskania zaspokojenia przez wierzyciela, a także roszczeń regresowych między współdłużnikami stosunku prawnego.

### Third party's recourse claims against joint debtors in case of providing the performance by this party or successfully conducted enforcement procedure against this person on the basis of judicial decision on ineffective legal act (Summary)

**Keywords:**  
Actio Pauliana,  
recourse claims,  
debtor, creditor's  
protection,  
insolvency,  
enforcement  
procedure

This article is devoted to the issue of the legal consequences of the Actio Pauliana institution, in particular with regard to the creditor's protection regime in the event of the debtor's insolvency. The Article will raise the issue of the basis for the creation of solidarity among debtors, rules of their liability, the legal foundation of the liability and claims against joint and several debtors in case of insolvency of one of them. The aim of this article is also to discuss the effects of Actio Pauliana in accordance with the procedure of obtaining the creditor's compensation and also recourse claims between joint debtors of the jural relation.

## Wstęp

Wydawać by się mogło, że problematyka instytucji skargi pauliańskiej została w literaturze w pełni opracowana (zob. m.in. Gutowski 2017; Jasińska 2018). Nadto użyteczna w procesie analizy jest literatura obejmująca tematykę odnoszącą się do regulacji art. 288–293 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. Kodeks Zobowiązań, która odpowiada regulacjom ówczesnym.

W doktrynie opisano jej elementy, tj. przesłanki skuteczności w postaci niewypłacalności (zob. Popiołek 2018: 227–233), aspekt czynności prawnych, korzyści majątkowych i świadomość pokrzywdzenia wierzycieli. Jednakże pojawiają się wątpliwości związane z uregulowaniem instytucji skargi pauliańskiej w Kodeksie cywilnym a tożsamymi rozwiązaniami występującymi w ramach prawa upadłościowego (RPO 2017). Zakres zastosowania mechanizmu ochrony wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika czy też jego funkcje dotyczące między innymi złamania zasady statuującej, że wierzytelność jest prawem względnie skutecznym, tj. skutecznym wobec konkretnego dłużnika, oraz zasady, że dłużnik odpowiada swoim majątkiem teraźniejszym i przyszłym, ale nie przeszłym (zob. Machnikowski 2016: 1065–1066) skutkują bogatym orzecnictwem sądów powszechnych (wyrok SO we Wrocławiu z 24.02.2015 r., IC 360/14) i Sądu Najwyższego (zob. postanowienie SN z 30.08.2018 r., V CSK 132/18; postanowienie SN z 31.07.2018 r., I CSK 213/18; postanowienie SN z 4.01.2019 r., II CSK 325/18; III CZP 47/13, OSNC 2014 nr 4, poz. 38; uchwała SN z 8.10.2015 r., III CZP 56/15).

Tym niemniej problematyka niniejszego artykułu porusza zagadnienie znajdujące się na pograniczu skargi i innych mechanizmów Kodeksu cywilnego, które jest *de facto* konsekwencją zastosowania *Actio Pauliana*, i nie było przedmiotem szerszego omówienia w doktrynie ani w orzecnictwie. O ile sama skarga była przedmiotem wielu opracowań, o tyle konsekwencje jej prawidłowego zastosowania budziły zainteresowanie w mniejszym stopniu (zob. Gutowski 2017: 94–99).

Przedmiotowy zakres niniejszego artykułu dotyczy roszczeń regresowych wynikających z normy art. 376 k.c. Podnieść w tym miejscu należy, że pojęcie regresu nie jest pojęciem języka prawnego a prawniczego. Stąd też wyróżnia się pojęcie regresu w znaczeniu *sensu largo*, dotyczące wszystkich roszczeń wynikających z uzyskania zwrotnego świadczenia spełnionego za inną osobę. Ujęcie *sensu stricto* dotyczy roszczeń określonych w treści 376 § 1 k.c. (zob. Pyziak-Szafnicka 2013: 347–348). Z tej racji używane dalej pojęcia regres albo roszczenia regresowe są uzasadnione, choć należy doprecyzować, że chodzi o znaczenie *sensu largo*, które jest jednak związane z regresem w znaczeniu wąskim.

Pojawia się pytanie, czy roszczenia te przysługują osobie trzeciej wobec dłużników solidarnych w sytuacji spełnienia przez tę osobę świadczenia albo przeprowadzenia skutecznego postępowania egzekucyjnego wobec niej opartego na orzeczeniu

wydanym na podstawie art. 527 i nast. k.c. Wskazać już w tym miejscu należy, że pomiędzy taką osobą a dłużnikami solidarnymi nie istnieje stosunek wewnętrzny, wynikający z solidarności biernej, który mógłby określać elementy tego roszczenia. Problematykę tę pogłębia możliwość występowania niewypłacalności jednego z dłużników, jak się wydaje występująca zawsze przy skutecznie wywiezionej skardze pauliańskiej, co powoduje konieczność ustalenia zasad ponoszenia za niego odpowiedzialności. Nadto zasadne jest postawienie pytania o zakres roszczeń regresowych, czy obejmują jedynie należność główną, czy także należności uboczne i inne koszty, związane m.in. z postępowaniem egzekucyjnym.

Celem rozwiązania powyższych wątpliwości należy najpierw wskazać na podstawie powstania solidarności dłużników, zasady ponoszenia przez nich odpowiedzialności oraz roszczenia wobec współdłużników solidarnych w sytuacji niewypłacalności jednego z nich. Kolejno należy wskazać na normę art. 532 k.c. dotyczącą skutków skargi i art. 533 k.c. regulującą uprawnienie przemienne osoby trzeciej, odnosząc ich dyspozycję do uprawnień dłużników solidarnych i opisanych sytuacji prawnych. *In fine* zestawić należy poczynione rozważania, formułując postulaty *de lege lata*. Analiza dokonana poniżej, z uwagi na ograniczone ramy opracowania, odnosi się tylko do odpowiedzialności solidarnej dłużników, bez rozważania innych sytuacji prawnych, w których po stronie dłużnika występuje więcej niż jeden podmiot, tj. odpowiedzialności *in solidum*, która jest również określana jako solidarność nieprawidłowa, niewłaściwa, niezupełna czy też pozorna.

### Roszczenia regresowe osoby trzeciej

Roszczenie regresowe osoby trzeciej wobec dłużników wynika w analizowanej sytuacji z normy art. 518 § 1 k.c. Zgodnie z treścią przywołanego przepisu osoba trzecia, która spłaca wierzyciela, nabywa spłaconą wierzycielowi do wysokości dokonanej zapłaty, jeżeli płaci cudzy dług, za który jest odpowiedzialna osobiście albo pewnymi przedmiotami majątkowymi (zob. wyrok SA w Szczecinie z 27.04.2016 r., I ACa 1080/15). Roszczenie wynika zatem z faktu spłacenia wierzyciela, co znajduje swoje odzwierciedlenie w treści art. 533 k.c. poprzez możliwość, celem zachowania uzyskanej korzyści (Popiołek 2015: 238), zaspokojenia wierzyciela. Notabene możliwa jest także sytuacja częściowego wykonania upoważnienia przemiennego w postaci zapłaty części wierzycielowi przez osobę trzecią i wskazania odpowiedniego mienia dłużnika w pozostałej części (Machnikowski 2016: 1061; zob. też Popiołek 2015: 238). Problematyka roszczeń regresowych zostanie w takim wypadku ograniczona jedynie do części spłaconego świadczenia, bowiem w pozostałym zakresie odpowiada dłużnik swoim majątkiem, zgodnie z zasadami ponoszenia odpowiedzialności. Tożsama podstawa odpowiedzialności występuje w sytuacji, gdy osoba trzecia znosi – stosownie do treści art. 532 k.c. – egzekucję skierowaną względem przedmiotu majątkowego objętego skargą.

Norma art. 518 § 1 pkt 1 k.c. przewiduje możliwość wstąpienia osoby trzeciej w prawa zaspokojonego wierzyciela, czyli subrogację ustawową, nazywaną także *cessio legis* albo *cessio necessaria*. Należy zauważyć, że obecna regulacja nie odpowiada art. 177–181 k.z. z 1933 r. Na podstawie wskazanych przepisów wstąpienie osoby trzeciej mogło nastąpić na podstawie ustawy albo na podstawie umowy. Obecnie przyjmuje się, że nie ma możliwości – pomimo milczenia ustawodawcy – podstawienia umownego (zob. Mojak 2015: 193–194). Funkcją obecnie obowiązującego przepisu jest ochrona interesów osoby trzeciej, której działanie albo zaniechanie prowadzi do wygaśnięcia długu. Subrogacja ustawowa dotyczy jedynie wierzytelności pieniężnych (tak: Ohanowicz 2007: 651). W przeciwieństwie do spłaty zobowiązania przez osobę trzecią działającą w imieniu dłużnika i na jego rachunek, co jest konsekwencją braku obowiązku świadczenia osobistego przez dłużnika w zakresie zobowiązań niepieniężnych i osobistego działania dłużnika w oparciu o normę art. 356 § 1 k.c. (zob. Zagrobelny 2013: 471), dochodzi w takim wypadku do powstania roszczenia względem dłużnika (Zagrobelny 2016: 1056–1057). Jednakże brak wskazanej normy, w sytuacji zapłaty przez osobę trzecią, prowadziłyby do powstania roszczenia opartego na treści stosunku prawnego, na podstawie którego nastąpiło spełnienie świadczenia przez osobę trzecią, albo opartego na konstrukcji bezpodstawnego wzbogacenia (tak: Łętowska 1981: 919).

Następstwo wierzytelności pod tytułem szczególnym w drodze wstąpienia osoby trzeciej w prawa zaspokojonego wierzyciela następuje na podstawie przepisu ustawy w sytuacjach wskazanych w art. 518 § 1 k.c. W doktrynie i judykaturze wskazuje się, że osobą trzecią odpowiedzialną osobiście za cudzy dług jest przede wszystkim poręczyciel, który zgodnie z treścią art. 881 k.c. odpowiada wobec wierzyciela jak współdłużnik solidarny, jednakże za cudzy dług odpowiada w znaczeniu materialnym, co wyłącza zastosowanie do opisanego przypadku normy art. 376 k.c. Natomiast osobą trzecią odpowiedzialną za cudzy dług pewnymi przedmiotami majątkowymi jest m.in. zastawca i właściciel nieruchomości obciążonej hipoteką, pod warunkiem że nie są oni dłużnikami osobistymi.

Przesłanką subrogacji ustawowej jest zapłata cudzego długu (zob. wyrok SO w Szczecinie z 30.09.2015 r., I C 748/15). Osoba trzecia nabywa spłaconą wierzytelność w zakresie, w jakim spłaciła wierzyciela (zob. Łubkowski 1972: 1229). Jest to jednak ta sama wierzytelność, *cessio legis* nie prowadzi do powstania nowej wierzytelności (zob. Mojak 2015: 193–194). Podkreślić należy, że istotą subrogacji ustawowej nie jest przeniesienie albo stworzenie nowej wierzytelności, a utrwalenie praw osoby trzeciej wobec dłużnika, które wynikają ze spełnienia świadczenia zamiast niego (zob. wyrok SA w Łodzi z 17.03.2014 r., I ACa 1167/13). Stąd też w sytuacji braku solidarności dłużników nie należy rozpatrywać roszczenia osoby trzeciej wobec dłużnika w ramach roszczeń regresowych, a jedynie w ramach wstąpienia w prawa zaspokojonego wierzyciela.

Konsekwencją powyższego jest konieczność odpowiedzi na pytanie, czy osoba trzecia w razie występowania solidarności dłużników nabywa wierzytelność jedynie wobec dłużnika, za którego spłaciła dług, czy też nabywa wierzytelność w całości wobec wszystkich dłużników solidarnych (bez ustania solidarności) albo wobec dłużników solidarnych w określonej części z uwzględnieniem treści art. 376 § 1 k.c.

W przypadku przelewu wierzytelności (szerzej: Berek 2015: 31–91; Kurowski 2007: 145–152; wyrok SN z 8.02.2002 r., II CKN 1160/99), która wywołuje podobne skutki prawne, następuje przeniesienie całej wierzytelności (tak: Zagrobelny 2016: 1057). Zgodnie z poglądem wyrażonym w doktrynie (Mojak 2005: 167–170) do *cessio legis* można stosować odpowiednio przepisy dotyczące tej instytucji, a zatem art. 509 i nast. k.c. Z uwagi jednak na charakter art. 516 k.c. jego zastosowanie do *cessio legis* jest wykluczone (tak: Zagrobelny 2016: 1058). W ramach przelewu wierzytelności decydujące znaczenie ma wola stron (zob. wyrok SN z 9.03.2018 r., I CSK 197/17) i treść zawartej umowy. Tym samym należałoby zaznaczyć, że solidarność dłużników nie stoi na przeszkodzie zawarciu umowy przelewu (zob. Mojak 2015: 154–155).

Nabycie wierzytelności – albo jej części – następuje z chwilą dokonania zapłaty (zob. Stecki 1989: 528), jednakże przywołany wyżej przepis obejmuje także sytuacje, gdy osoba trzecia spłaca wierzyciela w sposób przymusowy, a więc także w ramach sądowego postępowania egzekucyjnego, w tym zakresie decydujące znaczenie będą miały przepisy regulujące zaspokojenie wierzyciela w toku postępowania egzekucyjnego. Oznacza to, że do nabycia w ramach subrogacji ustawowej dochodzi w przypadku spełnienia świadczenia przez osobę trzecią (art. 533 k.c.) i w razie znoszenia konsekwencji wyroku uwzględniającego powództwo (art. 532 k.c.). W doktrynie został także wyrażony pogląd, że nabycie wierzytelności w ramach *cessio legis* może powstać w przypadku spełnienia świadczenia, za zgodą wierzyciela, poprzez *datio in solutum* (tak: Zagrobelny 2016: 1057).

Problematyczne wobec milczenia ustawy w ramach subrogacji ustawowej jest określenie zakresu nabytej wierzytelności oraz praw akcesoryjnych jej towarzyszących, jak hipoteka, poręczenie albo zastaw, natomiast w zakresie przelewu decydujące znaczenie ma wola stron, a zasadą jest przeniesienie wraz z wierzytelnością wszelkich praw z nią związanych (tak: wyrok SN z 26.10.2011 r., I CSK 788/10). W doktrynie zostały wyrażone dwa poglądy, zgodnie z pierwszym, w ramach *cessio legis* nie następuje nabycie praw akcesoryjnych (tak: Łubkowski 1972: 1230), zgodnie z drugim, prawa akcesoryjne przechodzą na osobę trzecią (tak: Mojak 2005: 167). Wydaje się, że z uwagi na cel omawianej regulacji, którym jest ochrona osoby trzeciej i unormowanie jej sytuacji prawnej (por. Łętowska 1981: 918), prawa akcesoryjne przechodzą na osobę trzecią (zob. Zagrobelny 2016: 1057), z tym zastrzeżeniem, że wpis w księdze wieczystej albo wpis do rejestru zastawów powstaje po dokonaniu odpowiednich czynności przez nowego wierzyciela, tj. złożenia wymaganych wniosków (zob. art. 245<sup>1</sup> i art. 324 k.c.), jak też wykazanie wystąpienia przesłanek określonych w treści art. 518 § 1 k.c. Nadto należy zauważyć, że prawa akcesoryjne wygasają z uwagi na konfuzję, w sytuacji gdy

osoba trzecia jest właścicielem nieruchomości obciążonej hipoteką albo ruchomości objętą zastawem, które to prawa są zabezpieczeniem spłaconej wierzytelności.

Nabywca wierzytelności uzyskuje roszczenie o zapłatę odsetek do dnia spełnienia świadczenia na rzecz wierzyciela, jeżeli odsetki uiścił (zob. Szpunar 2000: 178–179). Wniosek, że osoba trzecia nabywa z mocy samego prawa odsetki, nawet jeżeli ich nie uiściła, mógłby wynikać z treści art. 509 § 2 k.c. zastosowanego *per analogiam* do subrogacji ustawowej. Pogląd ten nie jest jednak akceptowalny w doktrynie (zob. Mojak 2015: 199). Nie jest bowiem wykluczone, że w ramach umowy, czy raczej swobodnego porozumienia zawieranego w praktyce przez wierzyciela z dłużnikiem, celem uregulowania ich sytuacji prawnej, osoba trzecia spełniająca świadczenie zamiast dłużnika zostanie zwolniona z obowiązku ich zapłaty w całości albo części. Celem wyjaśnienia: przez określenie „uregulowanie sytuacji prawnej” rozumie się umowę zawartą pomiędzy wierzycielem a osobą trzecią, bez udziału dłużnika. Sytuacja ta, a zatem zobowiązanie się wierzyciela do niedochodzenia od osoby trzeciej całej wierzytelności, skutkuje tym, że przy pierwotnym wierzycielu pozostają niespłacone roszczenia akcesoryjne albo ta część należności głównej, z dochodzenia której od osoby trzeciej zrezygnował. W wypadku zwolnienia osoba trzecia nie nabywa odsetek, bowiem tej części wierzytelności nie nabyła na podstawie normy 518 § 1 k.c., która łączy nabycie danej części wierzytelności właśnie z jej spłatą. Odmiennie może natomiast wyglądać sytuacja w razie zawarcia umowy cesji wierzytelności. Z praktyki obrotu wierzytelnościami wynika, że cedent przelewa na rzecz cesjonariusza całą wierzytelność, włącznie z roszczeniami ubocznymi, za niższą cenę niż wartości należności głównej. Cena ta nie ma jednak żadnego wpływu na zakres przelanej wierzytelności, a jak zostało wskazane wyżej, o zakresie decyduje wola stron i treść umowy.

Natomiast dalsze odsetki, przypadające po dniu zapłaty przez osobę trzecią, należne są na zasadzie normy art. 481 k.c. Względnie, w sytuacji gdy od należności głównej przysługiwały odsetki w innej wysokości albo innego rodzaju, przyjęć należy, że osobie trzeciej przysługują takie same odsetki, które mogą być niższe albo wyższe niż odsetki w wysokości ustawowej za opóźnienie. Powyższe wynika z faktu, że nabyta w ramach *cessio legis* wierzytelność jest tą samą wierzytelnością, która przysługiwała pierwotnemu wierzycielowi (por. uchwała SN z 17.07.2003 r., III CZP 43/03; wyrok SN z 31.05.1985 r., III CRN 148/85).

Odnosząc powyższe do sytuacji osoby trzeciej w ramach skargi pauliańskiej, wydaje się, że *cessio legis* nie będzie obejmowało innych roszczeń. Chodzi w tym miejscu o koszty i opłaty sądowe, ewentualne koszty zastępstwa procesowego, koszty i opłaty związane z sądowym postępowaniem egzekucyjnym i koszty zastępstwa procesowego w tym postępowaniu. Wynika to z faktu, że subrogacja ustawowa obejmuje tę samą wierzytelność, która przysługiwała wierzycielowi wobec dłużnika, a wskazane elementy nie wchodzą w jej zakres. Stanowią wynik relacji pomiędzy wierzycielem a osobą trzecią, za które zresztą osoba trzecia odpowiada całym majątkiem, bez ograniczeń wynikających ze skuteczności *Actio Pauliana*.

## Solidarność dłużników i stosunek wewnętrzny

Zwykle w stosunkach zobowiązaniowych miejsce strony uprawnionej zajmuje jeden wierzyciel, a miejsce strony zobowiązanej jeden dłużnik. Może się jednak zdarzyć, że po stronie uprawnionej albo zobowiązanej znajdzie się więcej wierzycieli lub dłużników (Czachórski 1994: 89). Problematyka poruszana w niniejszym artykule dotyczy drugiej sytuacji, bowiem w razie występowania jednego dłużnika osobie trzeciej przysługuje roszczenie jedynie względem tego podmiotu, względnie jego następców prawnych.

W ramach wielości podmiotów występujących po jednej ze stron stosunku zobowiązaniowego ustawodawca, w ramach księgi III tytułu II działu I k.c., wyróżnił solidarność dłużników (solidarność bierna) i solidarność wierzycieli (solidarność czynna) (zob. Raczyński 2016: 1345). Należy nadto zaznaczyć, iż obie postaci solidarności mogą występować łącznie w ramach jednego stosunku zobowiązaniowego, chociaż w praktyce zazwyczaj występuje solidarna odpowiedzialność dłużników (Dubis 2016: 674). W obu aspektach wskazuje się stosunek zewnętrzny, który odnosi się do relacji pomiędzy dłużnikami a wierzycielem, oraz stosunek wewnętrzny, odnoszący się do stosunków pomiędzy dłużnikami albo między wierzycielami (zob. Kamiński 2013: 113). Dalszą analizę trzeba ograniczyć do solidarności dłużników, symultanicznie uwzględniając odpowiedzialność *in solidum*, która dotyczy sytuacji, gdy więcej niż jeden podmiot jest zobowiązany do spełnienia świadczenia, ale brak w tym zakresie podstawy określonej w treści art. 369 k.c., bowiem solidarność wierzycieli, jak też zasygnalizowana odpowiedzialność *in solidum*, pozostaje poza badanymi ramami. Stąd też pominięte zostają normy art. 367, 377 i 378 k.c. oraz te części pozostałych norm prawnych, które nie odnoszą się stricte do badanego problemu.

Zgodnie z treścią art. 366 § 1 k.c. kilku dłużników może być zobowiązanych w ten sposób, że wierzyciel może żądać całości lub części świadczenia od wszystkich dłużników łącznie, od kilku z nich lub od każdego z osobna. Uprawnienie wierzyciela jest niezależne od możliwości albo jej braku podziału przedmiotu świadczenia (zob. Dubis 2016: 674). Zaspokojenie wierzyciela przez któregokolwiek z dłużników zwalnia pozostałych, co stanowi istotę solidarności dłużników (Pyziak-Szafnicka 2013: 315). Odpowiedzialność solidarna jest ujmowana w literaturze jako wspólna sytuacja prawna, dotycząca tożsamości świadczenia albo tożsamości jego tytułu (zob. Czachórski 1994: 112–113; zob. też Łętowska 1981: 320–327), lub też jako wspólny cel powiązań między prawami i obowiązkami współuczestników występujących po jednej stronie stosunku zobowiązaniowego względem drugiej strony. Wymaga się wprawdzie tożsamości świadczenia, lecz już nie wymaga się we wszystkich przypadkach tożsamości tytułu. Natomiast wspólny cel powiązań między prawami i obowiązkami współuczestników występujących po jednej stronie stosunku zobowiązaniowego, względem drugiej strony jest zawsze wymagany (Czachórski 1994: 93–94). Dłużnicy, stosownie do treści art. 366 § 2 k.c., pozostają zobowiązani solidarnie aż do zupełnego

zaspokojenia wierzyciela. Dotyczy to również alternatywnych form spełnienia świadczenia, tj. *datio in solutum*, potrącenia, złożenia przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego albo odnowienia z zastrzeżeniem art. 374 § 1 k.c. Problematyczna jest kwestia uznania (zob. Dubis 2016: 675), czy w ramach solidarności biernej występuje pomiędzy wierzycielem a dłużnikami jeden, zróżnicowany stosunek prawny, czy też występuje wiele takich stosunków. Za drugą koncepcją przemawia literalna wykładnia art. 368 k.c., dopuszczająca występowanie solidarności dłużników, chociażby każdy z dłużników był zobowiązany w sposób odmienny albo chociażby wspólny dłużnik był zobowiązany w sposób odmienny względem każdego z wierzycieli. W tym miejscu należy zauważyć, że koncepcja ta przeważała w opracowaniach starszych (zob. Longchamps de Bérier 1999: 53).

Obecnie wskazuje się, że występuje jedno, acz zróżnicowane zobowiązanie (zob. Raczyński 2016: 1346). W literaturze przedmiotu wyrażono wątpliwości co do zakresu zróżnicowania sytuacji poszczególnych dłużników. Uznaje się, że zobowiązanie solidarne poszczególnych dłużników może różnić się w zakresie źródła tego zobowiązania, wynikającego *ex delicto*, bowiem jeden dłużnik może odpowiadać na zasadzie winy, inny na zasadzie ryzyka albo wynikającego *ex contractu*, jeden dłużnik może odpowiadać jako dłużnik osobisty, drugi jako poręczyciel. Istnieje także możliwość występowania dłużników solidarnych, gdy jeden ponosi odpowiedzialność *ex delicto*, drugi *ex contractu*. Zobowiązanie może się także różnić w zakresie czasu, miejsca i sposobu spełnienia świadczenia (zob. Dubis 2016: 681) oraz jego wysokości, z tym zastrzeżeniem, że solidarność utrzymuje się w granicach do kwoty niższej, to jednak dyskusyjna jest możliwa różnica samego przedmiotu świadczenia.

W literaturze wyrażono wątpliwości, czy pojęcie odpowiedzialności występujące w przepisach odnoszących się do solidarności dotyczy solidarności długu czy solidarnej odpowiedzialności. Dominujący pogląd wskazuje jednak, że pod podjęciem tym należy rozumieć dług, bowiem oznacza on obowiązek spełnienia świadczenia (zob. Raczyński 2016: 1347). Brak możliwości takiego zróżnicowania (zob. Łętowska 1981: 322) wynika z treści art. 366 § 1 k.c., tj. uprawnienia wierzyciela do żądania całości albo części świadczenia, tj. tego samego, a nie innego świadczenia (tak: Dubis 2016: 681). Za możliwością różnicowania przedmiotu świadczenia przemawia art. 374 § 1 k.c. Uznanie wskazanej normy za wyjątek (tak: Dubis 2016: 681) nie przekonuje. Możliwość dokonania odnowienia, a co za tym idzie – powstania nowego świadczenia z odmiennym przedmiotem, świadczy o dopuszczalności jego rozróżniania. Powyższe znajduje uzasadnienie w fakcie, że o solidarności decydują względy formalne (Pyziak-Szafnicka 2013: 317–319), a nie odnoszące się do cechy zobowiązania albo jego elementów (zob. Łętowska 1981: 314).

Zobowiązanie jest solidarne, jeżeli wynika z ustawy lub z czynności prawnej, zdarzenia prawne mogą istnieć przed powstaniem stosunku zobowiązanego albo nastąpić po nim (Dubis 2016: 673–674), co sprowadza się do uznania, że o solidarności nie decydują aspekty merytoryczne (tak też: Łętowska 1981: 314). Aby właściwie



zinterpretować powyższą konstatację, należy zaznaczyć fakt, że zobowiązanie jest solidarne z zastrzeżeniem odpowiedzialności *in solidum*, powstającej bez podstawy ustawowej albo umownej. W doktrynie wyrażono jednocześnie wątpliwości co do charakteru takiej odpowiedzialności, wskazując, że może być postrzegana jako solidarność dłużników, a co za tym idzie – istnieje możliwość odpowiedniego stosowania przepisów ją regulujących (Dubis 2016: 675–677). Ponadto solidarność dłużników nie występuje w zakresie dyspozycji normy art. 860 i nast. k.c. oraz art. 31 i nast. ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy do chwili ustania tych stosunków prawnych (zob. Zawada 2018: 1245). Szczególne znaczenie ma natomiast art. 370 k.c., zgodnie z treścią którego, jeżeli kilka osób zaciągnęło zobowiązanie dotyczące ich wspólnego mienia, są one zobowiązane solidarnie, chyba że umówiono się inaczej. Wskazana norma dotyczy ustanowienia zasady ponoszenia odpowiedzialności solidarnej z możliwością odmiennego, w drodze umownej, ustanowienia tej odpowiedzialności. Zobowiązanie jest solidarne, jeżeli wynika to z wyraźnych lub dorozumianych postanowień umowy, jednakże solidarności nie można domniemywać (zob. wyrok SA w Katowicach z 28.02.1992 r., I ACR 42/92; zob. też Pyziak-Szafnicka 2013: 325).

Norma art. 371 k.c. zakłada, że działania i zaniechania jednego z dłużników solidarnych nie mogą szkodzić współdłużnikom. Dyspozycja wskazanej normy dotyczy zarówno (zob. Dubis 2016: 684) czynności prawnych, jak i faktycznych, jako przykład można wskazać zrzeczenie się zarzutu przedawnienia, uznanie roszczenia albo zawarcie umowy dotyczącej polepszenia sytuacji wierzyciela co do terminu albo miejsca spełnienia świadczenia. Jednocześnie podnosi się, że w razie następczej niemożliwości świadczenia wobec jednego z dłużników solidarnych następuje wygaśnięcie zobowiązania w stosunku do tego dłużnika (zob. Dubis 2016: 684).

Działania albo zaniechania, o jakich mowa wyżej, dotyczą stosunku zewnętrznego. Przerwanie zaś lub zawieszenie biegu przedawnienia w stosunku do jednego z dłużników solidarnych nie ma skutku względem współdłużników. W zakresie procesowym dłużnicy solidarni są współuczestnikami materialnymi, jednakże współuczestnictwo nie przybiera charakteru koniecznego ani jednolitego. Powyższe wynika z uprawnień wierzyciela do wyboru dłużnika, określonego w treści art. 366 § 1 k.c., a co za tym idzie – możliwości różnorodnego ukształtowania sytuacji dłużników solidarnych z uwzględnieniem art. 372 k.c. (zob. wyrok SN z 6.12.2000 r., III CKN 1352/00). Uprawnienie wierzyciela do wyboru dłużnika rozciąga się także na etap postępowania egzekucyjnego. Wierzyciel, posiadając tytuł wykonawczy wobec wszystkich dłużników solidarnych, może ograniczyć zakres postępowania egzekucyjnego do wybranych dłużników (zob. Dubis 2016: 679). Natomiast dokonanie czynności prawnej w relacji z osobą trzecią, która może być uznana za wypełniającą normę art. 527 i nast. k.c., nie mieści się w zakresie normy art. 371 k.c. Nadto zwolnienie z długu (zob. wyrok SN z 24.05.2012 r., V CSK 219/11) lub zrzeczenie się solidarności przez wierzyciela względem jednego z dłużników solidarnych nie ma skutku względem współdłużników,

natomiast zwłoka wierzyciela względem jednego z dłużników solidarnych wywiera skutek względem nich, co notabene stanowi wyraz wzajemnej reprezentacji dłużników solidarnych wobec wierzyciela. W razie wystąpienia zwłoki wierzyciela wobec któregokolwiek z dłużników solidarnych każdy z nich może wystąpić z żądaniem udzielenia upoważnienia do złożenia przedmiotu do depozytu sądowego oraz do naprawienia szkody w myśl normy art. 486 § 1 k.c. Z kolei norma art. 372 k.c. nie ma jednak zastosowania do zobowiązań powstałych w ramach spółki jawnej. Zagadnienie to jest regulowane przez normę art. 35 § 1 k.s.h. (zob. Zawada 2018: 1259).

Warto w tym miejscu zaakcentować, że umowa o zrzeczenie się solidarności w związku z podzielnością świadczenia jest określana w literaturze jako zwolnienie na podział świadczenia (zob. Zawada 2018: 1260).

### Skarga pauliańska i uzyskanie zaspokojenia przez wierzyciela

Na podstawie art. 527 i nast. k.c. możliwe jest wywiedzenie powództwa wobec osoby trzeciej, która uzyskała korzyść majątkową od jednego z dłużników solidarnych poprzez dokonanie czynności prawnej. Istotą badanego problemu jest niewypłacalność – w ramach relacji zewnętrznej – oraz norma art. 533 k.c., stąd też pozostałe rozważania na temat skargi zostaną pominięte.

Pojęcie niewypłacalności wskazane w treści art. 527 § 1 k.c. rozumie się jako aktualny brak możliwości wywiązania się z zobowiązania (tak: wyrok SN z 18.09.1998 r., III CKN 612/97; zob. też Machnikowski 2016: 1069). W orzecznictwie (zob. wyrok SN z 11.07.2014 r., III CSK 247/13) wskazano, że w ramach zobowiązania solidarnego przesłankę niewypłacalności ocenia się w odniesieniu do jednego dłużnika. Stwierdzenie, że pozostali dłużnicy są wypłacalni nie stoi na przeszkodzie uwzględnienia powództwa, stąd też nie ma możliwości skutecznego skorzystania przez osobę trzecią z uprawnienia przemiennego określonego w treści art. 533 k.c. (tak: wyrok SN z 17.06.1997 r., III CKN 96/97). Pogląd ten stoi w sprzeczności z uchwałą SN z 15.05.2011 r., III CZP 15/11, OSN 2012, nr 1, poz. 1, w której dopuścił on możliwość żądania przez wierzyciela uznania czynności prawnej dokonanej przez małżonków, w sytuacji gdy dłużnikiem jest tylko jeden z nich. Możliwość taka występuje względem czynności prawnej majątkiem wspólnym, gdy małżonek dłużnika nie wyraził, stosownie do treści art. 31 § 1 k.r.o., zgody na zaciągnięcie zobowiązania. W takim stanie faktycznym możliwość wskazania mienia dłużnika – osobistego albo objętego wspólnością małżeńską – nie budzi wątpliwości.

Odmienny wniosek można wyprowadzić z pojęcia stosunku zobowiązaniowego i wyróżnienia jedynie dwóch stron tego stosunku, tj. dłużnika i wierzyciela, bez względu na ilość podmiotów występujących po jednej ze stron. Brak natomiast podstaw do kwestionowania skuteczności uprawnienia osoby trzeciej do wskazania mienia tego z dłużników solidarnych, z którym była dokonana czynność prawna objęta skargą pauliańską, stosownie do treści art. 533 k.c., co sprowadza się do uznania, że

wobec tego z dłużników nie wystąpiła przesłanka skuteczności skargi pauliańskiej w postaci niewypłacalności.

Skutecznie wywiedziona skarga pauliańska powoduje, że osoba trzecia musi znieść ciężary postępowania egzekucyjnego skierowanego do majątku (Gutowski 2017: 98–104) objętego tą skargą, co wynika z treści art. 527 § 1 k.c. Jest to wyjątek od zasady, zgodnie z którą rozporządzenie w drodze czynności prawnej jest skuteczne wobec osób trzecich (Gutowski 2016: 291) – w tym wierzyciela dłużników solidarnych. Norma art. 533 k.c. przewiduje upoważnienie przemienne (*Jasińska 2018: 216–247*), *facultas alternativa*, osoby trzeciej (Gutowski 2016: 297), która zamiast znoszenia ciężaru postępowania egzekucyjnego (Popiołek 2018: 257) może spełnić świadczenie wobec wierzyciela albo wskazać majątek, który z najwyższym stopniem prawdopodobieństwa (zob. wyrok SN z 16.03.2006 r., III CSK 8/06) wystarczy na zaspokojenie roszczeń wierzyciela. W odniesieniu do zagadnienia dotyczącego wykazania majątku w literaturze podnosi się, że wartość mienia albo wysokość świadczenia osoby trzeciej ocenia się w chwili dokonania wskazania tego mienia albo chwili spełnienia świadczenia (zob. Popiołek 2018: 258), natomiast w kwestii zaspokojenia roszczeń wierzyciela wskazuje się, że faktyczny zakres zwolnienia osoby trzeciej w ramach wskazania mienia dłużnika będzie możliwy do określenia dopiero po przeprowadzeniu postępowania egzekucyjnego skierowanego do tego majątku (tak: Haładyj 2017: 1309).

Możliwość skorzystania przez osobę trzecią z upoważnienia przemiennego w postaci spełnienia świadczenia wobec wierzyciela o ile – w relacji wierzyciela z osobą trzecią – powoduje, że wierzyciel nie będzie mógł prowadzić postępowania egzekucyjnego wobec tej osoby (przy założeniu, że skorzystanie z uprawnienia przemiennego jest możliwe na etapie sądowym pozostaje kwestia rozstrzygnięcia o kosztach takiego postępowania, czego sąd dokona przy uwzględnieniu treści art. 98 i nast. k.p.c., a na etapie postępowania egzekucyjnego, przy uwzględnieniu treści art. 770 k.p.c.), o tyle wymaga wyjaśnienia skutek na stosunek podstawowy pomiędzy wierzycielem a dłużnikami solidarnymi. Nadto w literaturze wskazuje się, że mając na względzie interes osoby trzeciej, a także fakt pieniężnego charakteru wierzytelności pauliańskiej, interes wierzyciela może być zawsze zaspokojony przez świadczenie pieniężne osoby trzeciej (Janiak 2014: 991).

Zgodnie z treścią art. 366 § 1 k.c. przez uzyskanie zaspokojenia wierzytelności ustaje solidarność dłużników. Zobowiązanie zostaje spełnione, z uwzględnieniem, że skorzystanie z możliwości spełnienia świadczenia w ramach dyspozycji art. 533 k.c. będzie zawsze świadczeniem pieniężnym z uwagi na pieniężny charakter skargi (zob. Pietrzykowski 2018: 257), nie ma zatem podstawy do dalszego trwania tego stosunku. Możliwa jest jednak sytuacja, gdy osoba trzecia spełni innego rodzaju świadczenie, co jednak – wobec możliwości zróżnicowania przedmiotu świadczenia pomiędzy dłużnikami solidarnymi – nie stoi na przeszkodzie ustania badanego stosunku wewnętrznego między dłużnikami solidarnymi. Spełnienie przez osobę trzecią świadczenia na rzecz wierzyciela w ramach dyspozycji art. 533 § 1 k.c. nie musi oznaczać zaspokojenia

wierzyciela w całości, a jest limitowane wysokością uzyskanej przez osobę trzecią korzyści (Janiak 2014: 991). W literaturze podkreśla się, że możliwe jest wykorzystanie przez osobę trzecią obu form upoważnienia przemiennego, gdy osoba trzecia spełnia świadczenie w części, a w pozostałej części wskazuje majątek wystarczający do zaspokojenia w tym zakresie wierzyciela (zob. Pietrzykowski 2018: 258). Stąd zasadne jest postanowienie tezy, że w ramach *cessio legis* osoba trzecia nabywa jedynie taką wierzytelność wobec pozostałych współdłużników solidarnych, jaka została spełniona wobec wierzyciela.

Powyższe oznacza także, że nie w każdym przypadku dochodzi do ustania solidarności dłużników. Wierzyciel może wystąpić wobec osoby trzeciej o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną jedynie wobec części wierzytelności przysługujących mu względem współdłużników solidarnych. Solidarność dłużników ustaje bowiem, stosownie do treści art. 366 § 2 k.c., z chwilą zupełnego zaspokojenia wierzyciela (Pajor 1982: 67), tj. w sytuacji należytego spełnienia świadczenia przez dłużnika (Raczyński 2019: 175). Natomiast osoba trzecia spełniająca część świadczenia na rzecz wierzyciela, niepowodującego wygaśnięcia zobowiązania solidarnego, nabywa roszczenie regresowe wobec dłużnika, z którym dokonała czynności prawnej, a wobec pozostałych dłużników – w takim zakresie, jaki przewyższa wysokość świadczenia przypadającego na tego dłużnika. Odmienne rozwiązanie, w tym przyjęcie, że roszczenie regresowe powstaje dopiero z chwilą zupełnego zaspokojenia wierzyciela, stałoby w sprzeczności z dominującą linią orzecniczą w tym zakresie (zob. wyrok SN z 12.10.2001 r., V CKN 500/00).

Teza, że osoba trzecia nabywa roszczenie wobec tego z dłużników solidarnych, z którym dokonała czynności prawnej, wynika z przedstawionych zasad subrogacji ustawowej. Osoba trzecia wstępuje w prawa zaspokojonego wierzyciela, który mógł domagać się od tego dłużnika spełnienia świadczenia w całości. Stąd też nie ma powodów do przyjęcia, że roszczenie to ograniczałoby się jedynie do tej części roszczenia, którą ten dłużnik winien spełnić w ramach relacji wewnętrznej.

## Roszczenia regresowe

Zgodnie z treścią art. 376 § 1 k.c., jeżeli jeden z dłużników solidarnych spełnił świadczenie, treść istniejącego między współdłużnikami stosunku prawnego rozstrzyga o tym, czy i w jakich częściach może on żądać zwrotu od współdłużników. Inaczej odniósł się do tej kwestii Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12.07.1968 r., w którym to wyroku SN wskazał, że w ramach roszczeń regresowych występuje solidarność dłużników. Orzeczenie to jednak nie przekonuje i zostało poddane krytyce (zob. wyrok SN z 12.07.1968 r., II CR 648/72; Łętowska 2013: 337). Jeżeli z treści tego stosunku nie wynika nic innego, dłużnik, który świadczenie spełnił, może żądać zwrotu w częściach równych, a odpowiedzialność współdłużników oparta jest na zasadzie *pro rata parte* (Pyziak-Szafnicka 2013: 353).

Z punktu widzenia omawianego problemu istotna jest norma art. 376 § 2 k.c., która przewiduje, że część przypadająca na dłużnika niewypłacalnego rozkłada się między współdłużników. Pozostali współdłużnicy uczestniczą w takim wypadku w takim samym zakresie, jak wynika to ze stosunku wewnętrznego. Przesłanka niewypłacalności pojawia się także w treści art. 527 § 2 k.c., stanowiąc o dokonaniu czynności z pokrzywdzeniem wierzyciela. W rozumieniu art. 376 § 2 k.c. pojęcie niewypłacalności dotyczy sytuacji, gdy majątek dłużnika solidarnego nie wystarcza na zaspokojenie roszczenia zwrotnego. Okoliczność ta może być wykazana przez postanowienie o umorzeniu postępowania egzekucyjnego z uwagi na bezskuteczność egzekucji albo ogłoszenie przez dłużnika upadłości. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że niewypłacalność w rozumieniu art. 376 § 2 k.c. występuje, gdy majątek tego dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie roszczenia regresowego (Zawada 2018: 1265), przy czym niewypłacalność może być udowodniona za pomocą wszelkich środków dowodowych (Dąbrowa 1981: 743). Ustawodawca reguluje zatem kwestię niewypłacalności jednego z dłużników solidarnych, ale tylko w relacji wewnętrznej. Skarga pauliańska dotyczy natomiast relacji zewnętrznej, stąd pytanie o tożsamość obu rodzajów niewypłacalności.

Wydaje się, że niewypłacalność w obu kontekstach różni się od siebie. Powyższe wynika, po pierwsze, z faktu, że jest ustalana w różnym momencie. Dla roszczenia wynikającego z treści art. 527 i nast. k.c. momentem tym jest chwila dokonania czynności prawnej dłużnika z osobą trzecią. Niewypłacalność w rozumieniu art. 376 § 2 k.c. występuje później, a dłużnik solidarny, którego czynność prawna dokonana z osobą trzecią została wzruszona, może posiadać majątek, którego nie miał wcześniej.

Po drugie, występowanie niewypłacalności przy skardze pauliańskiej rozpatrywane jest w konkretnym stosunku podmiotowym, który skutkować może uznaniem zasadności roszczeń wierzyciela. Natomiast *cessio legis* pozostaje w innym układzie podmiotowym, dotyczącym także stosunku wewnętrznego, co nie wyklucza tego, że osoba trzecia będzie mogła uzyskać zaspokojenie poprzez skierowanie roszczeń do pozostałych współdłużników w ramach m.in. posiadanych przez dłużnika, którego dług spłaciła, zabezpieczeń, które mogły stanowić podstawę do uwzględnienia powództwa wywiedzonego przez wierzyciela. Osoba trzecia może także, w przeciwieństwie do wierzyciela, doprowadzić do wygaśnięcia swoich wierzytelności także poprzez ich potrącenie – przy założeniu, że takie wierzytelności istnieją. Stąd też nie ma podstaw do utożsamienia obu pojęć, choć orzeczenie uwzględniające powództwo wytoczone na podstawie art. 527 i nast. k.c. stanowi dopuszczalny środek dowodowy w zakresie ustalenia niewypłacalności jednego z dłużników solidarnych.

Roszczenie regresowe powstaje z chwilą spełnienia (tak: wyrok SN z 31.03.2000 r., II CKN 776/98) przez dłużnika świadczenia w takiej części, która przewyższa część przypadającą na danego współdłużnika (tak: wyrok SN z 12.10.2001 r., V CKN 500/00), ustaloną na podstawie stosunku wewnętrznego. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że na równi ze spełnieniem świadczenia należy traktować świadczenie w miejsce

wykonania, potrącenie i odebranie przez wierzyciela przedmiotu świadczenia z depozytu sądowego (zob. Zawada 2018: 1264), bowiem czynności te, w przeciwieństwie do nowacji, której dokonanie zwalnia co do zasady pozostałych dłużników, ale o roszczeniu regresowym można mówić w chwili spełnienia nowego świadczenia, prowadzą zarówno do zaspokojenia wierzyciela, jak i aktualizują obowiązek dokonania regresu pomiędzy dłużnikami solidarnymi. Stąd też wniosek, że o roszczeniach osoby trzeciej wobec pozostałych dłużników solidarnych można mówić jedynie w przypadku, gdy osoba ta spełnia wobec wierzyciela świadczenie w części przewyższającej udział dłużnika solidarnego, z którym dokonała czynności prawnej. Odmienne ujęcie, przy założeniu, że osoba trzecia w ramach *cessio legis* wstępuje w miejsce spłaconego wierzyciela, stałoby w sprzeczności z treścią art. 376 § 1 zd. 1 k.c.

Roszczenia regresowe mogą wynikać z przepisów szczególnych (Raczyński 2019: 193), takich jak art. 207 w zw. z art. 289 § 2 k.c. oraz 370, 441 § 2 i 3, art. 449, art. 789 § 2 i 3, art. 867 w zw. z art. 864, art. 999<sup>1</sup> § 4, art. 1034 § 1 i 2 k.c. W przypadku braku przepisu szczegółowego, jak w przypadku roszczenia regresowego osoby trzeciej wynikającej ze skargi pauliańskiej, zastosowanie znajdzie (por. Łętowska 2012: 337) norma wywiedziona z treści art. 376 k.c. Z uwagi na *cessio legis* przyjąć należy, że stosunek wewnętrzny istniejący pomiędzy współdłużnikami rozstrzygać będzie, w jakiej części osoba trzecia, wstępująca w miejsce dłużnika solidarnego, będzie uprawniona do zwrotu części spełnionego świadczenia.

Brak jest natomiast przepisu szczegółowego, który stanowiłby – wbrew treści art. 366 § 2 k.c. – że spełnienie świadczenia przez osobę trzecią w ramach normy 532 albo 533 k.c. nie powoduje ustania solidarności. Solidarność dłużników ustanie w razie całkowitej spłaty wierzyciela, a w sytuacji częściowej spłaty, pozostali dłużnicy solidarni zostają zwolnieni z zobowiązania w uzależnionym od stosunku wewnętrznego zakresie. Za przyjęciem, że solidarność dłużników ustaje po spełnieniu przez osobę trzecią świadczenia w ramach normy z art. 532 albo 533 k.c. przemawia także fakt, że za sposoby spełnienia świadczenia skutkujące ustaniem solidarności biernej uznaje się takie zdarzenia prawne jak potrącenie, złożenia świadczenia do depozytu sądowego, świadczenie w miejsce wykonania albo odnowienie (Raczyński 2019: 175). Jak wskazano wyżej, solidarność dłużników musi wynikać z ustawy albo z czynności prawnej. Subrogacja ustawowa w przedstawionym wyżej zakresie nie mieści się w kategorii czynności prawnej dokonanej wraz z dłużnikami solidarnymi, stąd – wobec braku domniemania solidarności – zostało przyjęte powyższe założenie (por. Pyziak-Szafnicka 2013: 325). Podstawą zobowiązania pozostałych współdłużników solidarnych do spełnienia świadczenia w wysokości wynikającej ze stosunku wewnętrznego, poza normami odnoszącymi się do roszczeń regresowych, mogą być także przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu.

## Zakończenie

Rozważania powyższe doprowadziły do możliwości sformułowania postulatu *de lege lata* w zakresie wstąpienia osoby trzeciej w miejsce dotychczasowego wierzyciela w razie spełnienia świadczenia w ramach dyspozycji art. 532 albo 533 k.c. Uprawienie alternatywne w postaci spełnienia świadczenia wobec wierzyciela powoduje skutek określony w art. 366 § 1 k.c., tj. ustanie solidarności dłużników. Skuteczne postępowanie egzekucyjne prowadzi do tożsamego skutku. Stąd też uznać należy, że osoba trzecia, niezależnie od sposobu zaspokojenia wierzyciela, wstępuje w jego miejsce w ramach *cessio legis* względem tego z dłużników, z którym dokonała czynności prawnej.

Wstąpienie to obejmuje należność główną do wysokości uiszczonej przez osobę trzecią albo wysokość stopnia zaspokojenia wierzyciela w ramach postępowania egzekucyjnego. Odsetki uiszczone do dnia zapłaty osoba trzecia nabywa w takim samym zakresie, tj. do wysokości zapłaconej kwoty na rzecz wierzyciela. Dalsze odsetki, należne po dniu zapłaty albo zaspokojenia, osoba trzecia nabywa w wysokości, jaka wynika ze spłaconej albo zaspokojonej wierzytelności. Natomiast osoba trzecia nie nabywa innych roszczeń, tj. w szczególności roszczenia o zwrot kosztów sądowych związanych z powództwem opartym o normę art. 527 i nast. k.c. ani roszczenia o zwrot kosztów postępowania egzekucyjnego.

Nadto, pomimo wstąpienia w prawa spłaconego wierzyciela, roszczenia osoby trzeciej wobec pozostałych dłużników nie posiadają charakteru solidarnego. Spłata całości zobowiązania powoduje bowiem utratę przymiotu solidarności, a brak jest przepisu szczególnego, na podstawie którego można wyprowadzić odmienne wnioski. O wysokości roszczenia osoby trzeciej wobec pozostałych współdłużników solidarnych będzie stanowiła dyspozycja art. 376 § 1 zd. 1 k.c. Osoba trzecia nabywa roszczenie o zapłatę odsetek, uiszczonych i przyszłych, na takich samych zasadach, jak w odniesieniu do tego z dłużników, z którym dokonała czynności prawnej.

O tym natomiast, czy dłużnik solidarny, który dokonał czynności prawnej z osobą trzecią, będzie uznany za niewypłacalnego, nie może decydować jedynie skutecznie wywiedzione powództwo oparte o treść art. 527 i nast. k.c. Fakt występowania niewypłacalności w rozumieniu art. 376 § 2 k.c. będzie badany w chwili wystąpienia przez osobę trzecią z roszczeniami wobec tego dłużnika, nie zaś w chwili dokonania czynności prawnej, która została objęta skuteczną skargą pauliańską.

## Bibliografia

### Literatura

Berek M., 2015, *Przelew wierzytelności w stosunkach solidarnych – uwagi na kanwie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2012 r., V CSK 219/11* [w:] K. Kučka, K. Pałka (red.), *Nie tylko hipoteka... Zeszyt jubileuszowy dedykowany Profesorowi Jerzemu Pisulińskiemu*, Warszawa.

- Czachórski W., 1994, *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa.
- Gniewek E., Machnikowski P. (red.), 2016, *Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. 7, Warszawa.
- Gutowski M., 2017, *Bezskuteczność czynności prawnej*, Warszawa.
- Haładyj K., 2017, *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika* [w:] K. Osajda (red.), *Kodeks cywilny, Komentarz, zobowiązania – część ogólna*, t. III A, Warszawa.
- Janiak A., 2014, *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika* [w:] A. Kidyba, *Kodeks cywilny, Komentarz*, t. III, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa.
- Jasińska M., 2018, *Skarga Pauliańska, Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika*, Warszawa.
- Kamiński Ł., 2013, *Solidarność dłużników i wierzycieli – problemy i rozważania*, Zeszyty Studenckie Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Łętowska E., 1981, *Przejście praw i obowiązków wynikających ze zobowiązań* [w:] Z. Radwański, *System Prawa Cywilnego, Prawo zobowiązań – część ogólna*, t. III, cz. 1, Wrocław.
- Łętowska E., 1981, *Wielość wierzycieli i dłużników* [w:] Z. Radwański (red.), *Prawo zobowiązań – część ogólna*, t. III, cz. 1, Wrocław.
- Łubkowski B., 1972 [w:] J. Ignatowicz J., *Kodeks cywilny, Komentarz*, t. II, Warszawa.
- Mojak J., 2015, *Zmiana wierzyciela lub dłużnika* [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny, Komentarz*, t. II, Warszawa.
- Ohanowicz A., 2007, *Wstąpienie osoby trzeciej w prawa zaspokojonego wierzyciela*, Studia Cywilistyczne 1969/13–14, Wybór Prac, Warszawa.
- Pajor T., 1982, *Odpowiedzialność dłużnika za niewykonanie zobowiązania*, Warszawa.
- Pietrzykowski K. (red.), 2015, *Kodeks cywilny, Komentarz*, t. II, Warszawa.
- Pietrzykowski K., 2005, *Kodeks cywilny, Komentarz*, t. II, Warszawa.
- Popiołek W., 2018, *Ochrona wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika* [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny, komentarz*, t. II, Warszawa.
- Pyziak-Szafnicka M., 2013, *Wielość dłużników i wierzycieli* [w:] E. Łętowska (red.), *System Prawa Prywatnego*, t. V, Warszawa.
- Raczyński A., 2019, *Wielość dłużników albo wierzycieli* [w:] M. Gutowski (red.), *Kodeks cywilny, Komentarz*, art. 353–626, t. II, Warszawa.
- Stecki L., 1989 [w:] Z. Gordon, *Kodeks cywilny, Komentarz*, t. I, Warszawa.
- Szpunar A., 2000, *Wstąpienie w prawa zaspokojonego wierzyciela*, Kraków.
- Zagrobelny K., 2013, *Osobisty charakter świadczenia wykonawcy według art. 647 k.c., Księga dla naszych kolegów*, Prace Naukowe Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Seria: e-Monografie, nr 36, Wrocław.
- Zawada K., 2018, *Wielość dłużników albo wierzycieli* [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, art. 1–378, t. I, Warszawa.

## Orzecznictwo

- Postanowienie SN z 30.08.2018 r., V CSK 132/18, Legalis nr 1819151.
- Postanowienie SN z 31.07.2018 r., I CSK 213/18, Legalis nr 1809274.
- Postanowienie SN z 4.01.2019 r., II CSK 325/18, Legalis nr 1861229.



- Uchwała SN z 11.09.2013 r., III CZP 47/13, OSNC 2014 nr 4, poz. 38.  
Uchwała SN z 17.07.2003 r., III CZP 43/03, OSN 2004, nr 10, poz. 151.  
Uchwała SN z 8.10.2015 r., III CZP 56/15, Legalis nr 731078.  
Wyrok SA w Katowicach z 28.02.1992, I ACR 42/92, OSA 1993, z. 4, poz. 23.  
Wyrok SA w Łodzi z 17.03.2014 r., I ACa 1167/13, Legalis nr 1023930.  
Wyrok SA w Szczecinie z 27.04.2016 r., I ACa 1080/15, Legalis nr 1482647.  
Wyrok SN z 12.07.1968 r., II CR 648/72, OSP 1974, Nr 12, poz. 255.  
Wyrok SN z 12.10.2001 r., V CKN 500/00, OSN 2002, Nr 7-8, poz. 90.  
Wyrok SN z 12.10.2001 r., V CKN 500/00, OSN 2002, Nr 7-8, poz. 90.  
Wyrok SN z 16.03.2006 r., III CSK 8/06, OSN 2006, nr 12, poz. 207.  
Wyrok SN z 17.06.1997 r., III CKN 96/97, Legalis nr 70246.  
Wyrok SN z 18.09.1998 r., III CKN 612/97, OSN 1999, nr 3, poz. 56.  
Wyrok SN z 24.05.2012 r., V CSK 219/11, Legalis nr 537801.  
Wyrok SN z 26.10.2011 r., I CSK 788/10, Legalis nr 465587.  
Wyrok SN z 31.03.2000 r., II CKN 776/98, Legalis nr 338888.  
Wyrok SN z 31.05.1985 r., III CRN 148/85, OSN 1986, nr 3, poz. 34.  
Wyrok SN z 6.12.2000 r., III CKN 1352/00, Legalis nr 108976.  
Wyrok SN z 8.02.2002 r., II CKN 1160/99, Legalis nr 53779.  
Wyrok SN z 9.03.2018 r., I CSK 197/17, Legalis nr 1789136.  
Wyrok SO w Łodzi z 7.03.2014 r., I C 149/13, Legalis nr 1532725.  
Wyrok SO w Piotrkowie Trybunalskim z 24.01.2014 r., I C 347/13, Legalis nr 1575517.  
Wyrok SO w Szczecinie z 30.09.2015 r., I C 748/15, niepubl.  
Wyrok SO we Wrocławiu z 24.02.2015 r., I C 360/14, Legalis nr 1213147.  
Wyrok SN z 11.07.2014 r., III CSK 247/13, Legalis nr 1061850.

## Biogramy

**Łukasz Kamiński** – radca prawny, doktor nauk prawnych. Zainteresowania naukowe: bancassurance, prawo cywilne, zobowiązania, prawo gospodarcze.

**Karolina Sawicka** – aplikant radcowski, absolwentka prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego. Zainteresowania naukowe: prawo cywilne, międzynarodowe postępowanie cywilne, prawo ochrony środowiska.